ЗМІСТ

Цивільне право України. Частина 1. Навчальний посібник

Подивитись анотацію та купити на **jurkniga.ua**

Анотація

Навчальний посібник розроблено колективом кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ та кафедри цивільного права Запорізького національного університету.

Посібник буде корисним студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться проблемами цивільного права.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Запорізький національний університет»

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Навчальний посібник

У двох частинах

Частина 1

За загальною редакцією
професора Кройтора В. А.,
доцента Кухарєва О. Є.,
доцента Ткалича М. О.

Запоріжжя
2016

УДК 347(477)(075)
ББК 67.9(4Укр)304я7
Ц 58

Рекомендовано до друку Вченою радою
Запорізького національного університету,
протокол № 12 від 21.06.2016 р.

Авторський колектив:
Апанасюк М.П. – канд. юрид. наук – § 1 глави 19
Батожська О.В. – канд. юрид. наук – §§ 2, 3, 5, 6 глави 19
Бондар О.Г. – докт. юрид. наук, професор – § 4 глави 20
Бичківський О.О. – канд. юрид. наук, доцент – § 5 глави 20
Вакулович Е.В. – канд. юрид. наук – §§ 1, 2, 4, 5, 6 глави 10
Завгородня І.М. – канд. юрид. наук – глава 14
Зайцев О.Л. – канд. юрид. наук, доцент – глава 11
Кройтор В.А. – канд. юрид. наук, професор – глава 7, § 3 глави 10, § 4 глави 19
Кухарєв О.Є. – канд. юрид. наук, доцент – глави 1, 2, 6, 8, 13
Мороз О.В. – канд. юрид. наук, доцент – глави 17, 18
Піхурець О.В. – канд. юрид. наук, доцент – глави 21, 22, 23
Савченко А.С. – канд. юрид. наук – глава 12
Самойленко Г.В. – канд. юрид. наук, доцент – § 6 глави 20
Сліпченко О.І. – канд. юрид. наук – глава 9
Сліпченко С.О. – докт. юрид. наук, професор – глави 5, 15
Ткалич М.О. – канд. юрид. наук, доцент – §§ 1, 2, 3 глави 20
Чалий Ю.І. – канд. юрид. наук, доцент – глави 3, 4, 16

Рецензенти:
Шишка Р.Б. – проф., д–р юрид. наук, академік Академії наук вищої школи України, завідувач сектору інтелектуальної власності та інноваційних технологій Київського університету права Національної академії наук України;
Прасов О.О. – доц., канд. юрид. наук, суддя Запорізького окружного адміністративного суду

Ц 58 **Цивільне право України** : навчальний посібник : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М. О. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 384 с.

ISBN 978-966-916-131-4
ISBN 978-966-916-132-1

Навчальний посібник розроблено колективом кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ та кафедри цивільного права Запорізького національного університету.

Посібник буде корисним студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться проблемами цивільного права.

УДК 347(477)(075)
ББК 67.9(4Укр)304я7

ISBN 978-966-916-131-4
ISBN 978-966-916-132-1

© Авторський колектив, 2016
© Запорізький національний університет, 2016

ЗМІСТ

ГЛАВА 1. ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ЙОГО СИСТЕМА

§ 1. Поняття цивільного права 9
§ 2. Предмет цивільного права 10
§ 3. Метод цивільного права 12
§ 4. Функції цивільного права 13
§ 5. Засади і принципи цивільного права 14
§ 6. Система цивільного права 17
§ 7. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права 18

ГЛАВА 2. ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

§ 1. Поняття та загальна характеристика джерел цивільного права 20
§ 2. Цивільне законодавство 21
§ 3. Звичай як джерело цивільного права 27
§ 4. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій 28
§ 5. Дія норм цивільного законодавства 29

ГЛАВА 3. ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

§ 1. Загальне поняття цивільних правовідносин 32
§ 2. Особливості цивільних правовідносин 36
§ 3. Класифікація цивільних правовідносин та її правове значення 38

ГЛАВА 4. ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ, ЗМІНИ АБО ПРИПИНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ

§ 1. Поняття та значення юридичних фактів. Юридичний склад 42
§ 2. Класифікація юридичних фактів 45

ГЛАВА 5. ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ. ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ І ОХОРОНЮВАНИХ ЗАКОНОМ ІНТЕРЕСІВ

§ 1. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків 50
§ 2. Межі здійснення цивільних прав та виконання обов'язків 52
§ 3. Поняття права на захист цивільних прав та охоронюваних законом інтересів 54
§ 4. Форми захисту цивільних прав та інтересів. Способи захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів 55

ГЛАВА 6. ФІЗИЧНА ОСОБА

§ 1. Поняття фізичної особи 58
§ 2. Цивільна правоздатність: поняття та зміст 63
§ 3. Цивільна дієздатність: поняття та види..... 65
§ 4. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою 73
§ 5. Оголошення фізичної особи померлою 75
§ 6. Фізична особа – підприємець 78
§ 7. Акти цивільного стану 80

ГЛАВА 7. ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ

§ 1. Поняття, цілі та значення опіки та піклування. Види опіки та піклування..... 82
§ 2. Органи опіки та піклування 84
§ 3. Встановлення опіки та піклування 87
§ 4. Зміст опіки та піклування 89
§ 5. Звільнення опікуна та піклувальника та припинення опіки 92

ГЛАВА 8. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ

§ 1. Поняття та ознаки юридичної особи 94
§ 2. Вчення про юридичні особи 95
§ 3. Види юридичних осіб 99
§ 4. Способи виникнення юридичної особи 103

§ 5. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи 107
§ 6. Філії та представництва юридичної особи 109
§ 7. Відповідальність юридичних осіб 110
§ 8. Індивідуалізація юридичної особи 112
§ 9. Припинення юридичних осіб 115
§ 10. Поняття та види підприємницьких товариств 127

ГЛАВА 9. УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ, АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

§ 1. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах 141
§ 2. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад 144

ГЛАВА 10. ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

§ 1. Поняття об'єктів цивільних прав 146
§ 2. Речі як об'єкти цивільних прав 147
§ 3. Класифікація речей 148
§ 4. Гроші як об'єкт цивільних прав 160
§ 5. Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Види цінних паперів 162
§ 6. Інші об'єкти цивільних прав 164

ГЛАВА 11. ПРАВОЧИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

§ 1. Поняття та ознаки правочинів 166
§ 2. Класифікація (види) правочинів 168
§ 3. Чинність правочинів 173
§ 4. Тлумачення змісту правочину 178
§ 5. Недійсність правочинів 180
§ 6. Види недійсних правочинів 185
§ 7. Порядок і наслідки визнання правочину недійсним 194

ГЛАВА 12. ПРЕДСТАВНИЦТВО В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

§ 1. Поняття та значення представництва 197
§ 2. Структура відносин при представництві. Повноваження представника 200
§ 3. Підстави виникнення та види представництва 204
§ 4. Довіреність та її види 207
§ 5. Форма та строк довіреності 210
§ 6. Припинення та скасування довіреності 212

ГЛАВА 13. СТРОКИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

§ 1. Поняття строків і термінів та їх правове значення 216
§ 2. Види строків у цивільному праві та їх характеристика 217
§ 3. Обчислення строків 221

ГЛАВА 14. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

§ 1. Поняття та правове значення позовної давності 224
§ 2. Види позовної давності 226
§ 3. Визначення початку перебігу строків позовної давності..... 227
§ 4. Зупинення, переривання та відновлення строків позовної давності..... 229
§ 5. Наслідки спливу позовної давності 230

ГЛАВА 15. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

§ 1. Загальні положення про особисті немайнові права фізичної особи 232
§ 2. Поняття та особливості немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи 235
§ 3. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи 239

ГЛАВА 16. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕЧОВЕ ПРАВО

§ 1. Поняття та ознаки речового права 246

§ 2. Види речових прав 250
§ 3. Захист речових прав 252

ГЛАВА 17. ПОНЯТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ
§ 1. Поняття права власності та його зміст 254
§ 2. Право власності Українського народу. Право державної власності. Право комунальної власності. Право приватної власності 258
§ 3. Підстави набуття та припинення права власності ..262
§ 4. Момент виникнення права власності 266
§ 5. Здійснення права власності 268
§ 6. Право власності на землю (земельну ділянку) 271
§ 7. Право власності на житло 277

ГЛАВА 18. ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
§ 1. Поняття та види права спільної власності 281
§ 2. Здійснення права спільної часткової власності 282
§ 3. Здійснення права спільної сумісної власності 286

ГЛАВА 19. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ
§ 1. Поняття захисту права власності 290
§ 2. Система цивільно-правових засобів захисту права власності 293
§ 3. Віндикаційний позов.....295
§ 4. Негаторний позов 301
§ 5. Позов про визнання права власності 303
§ 6. Позов про виключення майна з опису (звільнення з-під арешту) 304

ГЛАВА 20. РЕЧОВІ ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО
§ 1. Виникнення речових прав на чуже майно 308
§ 2. Загальна характеристика речових прав на чуже майно.....310
§ 3. Право володіння чужим майном 312
§ 4. Право обмеженого користування чужим майном (сервітут).....314

§ 5. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) 318
§ 6. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) 320

ГЛАВА 21. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

§ 1. Поняття права інтелектуальної власності 324
§ 2. Система виключних прав на нематеріальні об'єкти 330
§ 3. Зміст права інтелектуальної власності..... 336
§ 4. Захист права інтелектуальної власності 339

ГЛАВА 22. АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА

§ 1. Поняття авторського права 341
§ 2. Об'єкти авторського права 342
§ 3. Виникнення і здійснення авторського права. Презумпція авторства 343
§ 4. Суб'єкти авторського права..... 344
§ 5. Особисті немайнові та майнові права автора..... 347
§ 6. Вільне використання твору без згоди автора 352
§ 7. Право автора на плату за використання його твору..... 355
§ 8. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір..... 358
§ 9. Поняття суміжних прав 360
§ 10. Охорона та захист авторських і суміжних прав ... 366

ГЛАВА 23. ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

§ 1. Об'єкти патентного права..... 372
§ 2. Зміст суб'єктивного патентного права..... 379
§ 3. Право на комерційне найменування 382
§ 4. Право на торговельну марку..... 383

ГЛАВА 1. ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ЙОГО СИСТЕМА

§ 1. Поняття цивільного права

Цивільне право регулює особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), що засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників (ст. 1 ЦК). Ці відносини є найбільш поширеними в суспільстві, зумовлені потребою забезпечити свободу особистості як умови її розвитку та обмін результатами її праці.

Особливість цивільного права полягає в тому, що його учасники вступають у цивільні правовідносини самостійно і задля задоволення своїх потреб та охоронюваних законом інтересів. Вони визнані носіями можливих чи наявних суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.

Цивільне право – право приватне. Це означає, що метою його існування є захист саме приватних інтересів. У відносинах, які опосередковують приватне право, держава та її органи як влада участі не беруть. Невипадково у ч. 2 ст. 1 ЦК визначено, що до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом.

Поняття «цивільне право» – багатофункціональне і розглядається як:

1) ***галузь права***, яка регулює майнові та особисті немайнові відносини між юридично самостійними і автономними суб'єктами права. Ці відносини можна охарактеризувати як відносини рівних перед рівними;

2) ***галузь законодавства*** – система норм права, що регулюють цивільно-правові відносини. Цивільне законодавство прийнято ще називати позитивним правом;

3) ***наука*** – вчення, теорії, наукові концепції про врегульовані цивільним правом відносини та їх елементи, систематику, взаємодію з іншими галузями права тощо;

4) ***навчальна дисципліна***. Цивільне право як навчальна дисципліна має своїм предметом вивчення цивільного права та науки цивільного права. До завдання цивільного права як навчальної дисципліни входить у першу чергу вивчення тих норм і практики їх застосування, які в сукупності складають цивільне право як галузь права. Цивільне право як навчальна дисципліна має ті ж межі, що й наука цивільного права, проте з меншим обсягом знань.

З урахуванням наведеного ***цивільне право – система правових норм, які на засадах приватності регулюють цивільні відносини між незалежними, майново виособленими учасниками притаманними цивільному праву способами формування їх поведінки задля задоволення потреб і охоронюваних законом інтересів людини та створених людьми соціальних утворень.***

§ 2. Предмет цивільного права

З курсу теорії права відомо, що право складає певну систему, найбільші елементи якої називаються галузями права. Як критерії розмежування галузей права зазвичай використовують предмет і метод правового регулювання. За допомогою предмета та методу можливо не тільки виділити цивільне право з єдиної системи права України, а й виявити також його особливості.

Предметом цивільного права, як і інших галузей права, є суспільні відносини, що врегульовані нормами цього права. Відповідно до ст. 1 ЦК України ***цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників***.

Основними ознаками цивільних відносин є:

– їх суб'єкти є юридично рівними, відокремленими один від одного, в організаційно-правовому і майновому сенсі не підпорядковані;

– предмет – особисті немайнові та майнові відносини;

– їх формування зумовлене ініціативою учасників і диспозитивністю його норм;

– їх зміст складають суб'єктивні права та юридичні обов'язки;

ЮРКНИГА
від теорії до практики

Перейти на сайт →